

הַלְבוֹת תְּפִלָּה סִימָן קָבו קָבו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק י]

אין להקפיד במה שקצר באמצעותו.

הוא משום שטוב שידעו אינה מגוף הברכה השלישית, ואם כן נחשב כדילג ברכה בפני עצמה, שאין צריך לחזור לראש התפילה.

(12) וכשחזר הש"ץ לראש התפילה, כתבו השערי תשובה (סי' תקפ"ב ס"ק א) והמטה אפרים (שם סי' ח) שאף שכבר אמר קדושה מ"מ צריך לחזור ולומר עוד פעם קדושה.

וכשטעה בשלש הברכות האחרונות ועליו לחזור לראש, כתב הא"א (בוטשאטש, מהדו"ת ס"ג) שעליו לומר שנית ברכת כהנים והציבור יאמר שנית מודים דרבנן, וכן יאמרו את מה שנוהגים הציבור לומר כשהש"ץ אומר ברכת כהנים, מאידך, בשו"ת הר צבי (אר"ח ח"א סי' סא) כתב שאין לישא כפיים שנית, והקצות השלחן (סי' כג בדה"ש ס"ק מז) כתב שאינם חייבים לישא כפיהם שנית, אך מ"מ יאמר הש"ץ 'אלוקינו ואלקי אבותינו ברכנו' וכו' שהוא מכדר התפילה, והוסיף שגם נכון שהכהנים ישאו כפיהם שנית בלי ברכה. וסיים, שאם נכנס לבית הכנסת כהן שעדיין לא נשא את כפיו או שהיה בבית הכנסת ולא נשא את כפיו בפעם הראשונה, ישא עכשיו את כפיו בברכה.

ואם נזכר הש"ץ בטעותו רק אחרי שהקהל התפוצר, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פכ"ד הע' קעד) שאינו חייב להתפלל לעצמו תפילה זו, שחיובה הוא רק אם יש שם ציבור.

[משנ"ב ס"ק יד]

ששכח להתפלל של הל"ג (13) וכו', קצת לא משמע בן 14.

(13) וראש חודש שחל בשבת ושכח 'יעלה ויבוא', כתב הכף החיים (ס"ק ב) שדינו כמו בראש חודש שחל בחול, ואין מחזירין אותו.

(14) שכתב השו"ע שם שאם טעה והתפלל של חול בשבת ולא הזכיר את השבת, אם עקר רגליו חזר לראש התפילה, ואם לא עקר רגליו חזר רק לשל שבת, והרמ"א (שם) כתב: 'יש"ץ ששכח של שבת בשחרית, עיין סי' קכו', ויתכן שהבין המשנ"ב שכונת הרמ"א היא שאין דינו של הש"ץ כדון היחיד, ואפילו אם לא סיים את תפילתו אין צריך לחזור, וכאן מבואר שבאופן זה צריך לחזור (שיח הלכה אות ו).

[משנ"ב ס"ק טז]

סומך (וכו' 15). ואם צלחש בקצריב, חזר 16 וכו', בשבת יסמך על ברכה מצין שבע 17.

(15) ובשנוכר בטעותו קודם שסיים את הפילת הלחש, כתב התהלה לדוד (ס"ק ד) שצריך להפסיק מיד את התפילה, וכן משמע בבית"ל לעיל סי' קבד סי' ד"ה יכון.

ובתפילות שחרית ומנחה וכו' שיכול הש"ץ לצאת ידי חובה בחזרת הש"ץ, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פכ"ד הע' קעד) שהיינו דוקא כשידע קודם חזרת הש"ץ מהטעות שהיה לו בתפילת הלחש, ובמשנ"ב לעיל (סי' קח ס"ק ד) כתב שיכון בזה בשביל עצמו וגם לחזרת הש"ץ לציבור למי שאינו בקי. וראה מה שכתבנו שם, שברכת כהנים וכן הפיוטים שמוסיפים לפעמים אינם נחשבים הפסק עבירו.

ואף שבחזרת התפילה בקול רם יוצא גם את חובת תפילתו, כתב התהלה לדוד (שם) שלא נקרא שמשמיע קולו בתפילתו, וכמו שכתב במשנ"ב לעיל (סי' קבד ס"ק ה) שעל ידי הדחק הוא עושה כן, אם כן כאן מפני טורח הציבור מותר לו לעשות כן.

המשך במילואים עמוד 37

(7) וכן בשבת ויום טוב, אם התחיל השני מהמקום שהפסיק הראשון, כתב התורת חיים (סופר, ס"ק ג, על פי המבואר במג"א לעיל סי' קיד ס"ק ט, והביאו הביה"ל לעיל סי' קיט ס"ג ד"ה אם דלג) שאם לא היסר אלא דבר שאינו מעיקר ענין הברכה וגם חתם כהוגן, אין צריך לחזור. והערוך השלחן (ס"ז) כתב, שבתפילת מוסף בשבת ויום טוב שהעיקר בהן הוא הזכרת קרבנות המוסף, אם הפסיק הראשון קודם הקרבנות, יכול הש"ץ השני אף לכתחילה להתחיל משם. ובתפילת מוסף של ראש השנה, אם הפסיק הש"ץ באמצע מלכויות או זכרונות וכו', כתב השבילי דוד (ס"א) שאם בדיעבד התחיל הש"ץ השני בפסוקי מלכויות או זכרונות וכו', יצאו ידי חובה.

[משנ"ב ס"ק יא]

אם סים תפלתו בלחש 18.

(8) וגם כשעומד באמצע תפילת הלחש, כתב הכף החיים (ס"ק יג) שמשמע שלא יפסיקו אותו, ולא רק בחזרת הש"ץ.

[ביה"ל ד"ה ואם היה]

אפילו אם תחיל באמצע ברכה 9 וכו', ומדברי השג"ת שו"ת משמע דאין צריך לפסק בנה 10.

(9) ואף שהש"ץ הראשון אם היה טועה, כגון שאמר בימות החמה 'מוריד הגשם' היה צריך לחזור לתחילת הברכה או לתחילת התפילה, מ"מ אם כיוון הש"ץ השני לתפילתו, יכול להתחיל מהמקום שבו פסק הראשון. וביאר הגר"ש אויערבך (שיח הלכה אות ג ובש"ש פמ"ז הע' קע ובח"ג שם), שכיון שהשומע כיוון לברכת הש"ץ עולה לו מה שאמר הש"ץ, ומה שלא אמר הש"ץ כהוגן אינו מתייחס לשומע, ולכן יכול השני להתחיל מהמקום שבו פסק הראשון.

(10) ולענין ברכת כהנים, כתב במשנ"ב לקמן (סי' קכח ס"ק ח) שאפילו אם הודיעו לו, אינו צריך לצאת ממקום שיש בו רק טומאה דרבנן, כיון שברכת כהנים היא מהתורה, והטומאה רק מדרבנן, וסיים שם שאמנם אם נודע לכהן קודם שנטל את ידי, טוב יותר שיצא תיכף החוצה.

[משנ"ב ס"ק יג]

וקהאי גנאי 11, מחזירין אותו 12.

(11) ושליח ציבור שדילג על קדושה והתחיל ברכת 'אתה קדוש', כתב הגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ב ואשי ישראל פכ"ד הע' קד) שאם לא סיים את הברכה יחזור לקדושה וימשיך כסדר, ואם סיים את ברכת הא-ל הקדוש יחזור לראש התפילה, כיון שקדושה היא חלק מברכת 'אתה קדוש', וכן דעת הגר"מ פיינשטיין (שו"ת רבבות אפרים ח"ב סי' קפ"ה ס"ק יח). מאידך, בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קלד) כתב בשם שו"ת ארץ צבי שאם סיים את הברכה, יאמר קדושה שם וימשיך לברכה הרביעית. וראה מה שכתבנו בבית"ל לעיל סי' ס"א ד"ה אומר.

ואם טעה הש"ץ ואחרי קדושה לא אמר 'אתה קדוש' או 'לדור דור' וכו' אלא התחיל בברכה הרביעית, כתב הגר"ש אויערבך (שם) שעליו לחזור לראש התפילה, שנחשב כטעה בברכה ולא כדילג ברכה. והוסיף, שמה שכתב בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ת ח"א סי' סו) שלא כדבריו, אלא שעליו לחזור רק ללדור דור,

יום ה' כ"ז ניסן תשע"ו - (כ"ח כ"ט ניסן חזרה שישי שב"ק)

הַלְבוֹת תַּפְּלָה סִימָן קבו קבו

קנא בְּאֵר הַגּוֹלָה

אם הנה הטעות באמצעיות. *ואם הנה בשלש ראשונות (יא) מתחיל בראש, ואם בשלש אחרונות מתחיל בצה: ג לכל מקום שהיחיד חוזר ומתפלל, שליח-צבור חוזר ומתפלל אם טעה כמותו, בשמתפלל בקול רם, *חוץ משחרית של ראש-החדש, (יב) ישאם שכח שליח-צבור (יג) ולא הזכיר יצלה ויבוא עד שהשלים תפלתו, אין מחזירין אותו, מפני טרח (ד) [ז] הצבור, שהרי תפלת המוספין לפניו שהוא מוסיף בה ראש-החדש. אבל האם נזכר קדם שהשלים תפלתו חוזר ל'צה' ואין בזה טרח צבור: הגה יש אומרים (יד) דאם טעה בשחרית של שבת ויום-טוב (טו) דינו כמו בראש-החדש, *וקפי נהוג (טז וסמ"ק): ד' ואם טעה שליח-צבור כשהתפלל בלחש, לעולם אינו חוזר ומתפלל שנית, מפני טרח הצבור, אלא (טז) סומך על התפלה שיתפלל בקול רם. והוא שלא טעה (יז) בשלש (יח) ראשונות, שאם טעה בהם לעולם חוזר כמו שהיחיד חוזר:

קכז דין מוֹדִים דְּרַבָּנָן, וְבוֹ ב' סְעִיפִים:

א *כְּשִׁיגִיעַ שְׁלִיחַ-עֲבוֹד ל'מוֹדִים' שׁוֹחֵזֵן עִמּוֹ (ה) הַעֲבוֹד, (א) וְלֹא יִשְׁחֹז (ב) יוֹתֵר

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

[7] **העבור.** עבדו, וצוה לעלו בשנת [סימ] קח] ס"ק י"ב מ"ש בשם הפר"ח ושו"ר
ברכה: [ס] ראשונות. עבדו, ומ"ש הנה שנתפלה בו הוא מדברי האלהים וזאת
לשם שבה בש"ץ הנה שנה מתפלה י"ח בקול רם כי ופסק אי"ה חוב גר"י של זומר לו
כו', וצוה בש"ץ ששנה ששמו"א יסמן ש"ה ושמע השיג על הש"ף וסבירא לה דה"ה ה"י
שטאה דרבנן, וברש"י שמואל סמן רמח מלשב דגם השיג ה"ה כוזה ולא איירי אלא בסוף
שטאה לצאת, וכ"כ בברכות הורה למקרה"י ע"ש ע"ש, וצוה לקמן לענין שיטאת פסים מ"ש
לקט"הקטן ושו"ר כו"ה י"ד ב"ר ש"ה מ"ה בקרבות בשם מירושלמי וכן מ"ה ודקדק
במח במחמ"ד כו' ודעתו דבכ"ה דין בהמ"ד יש לו לענין זה, עין שם ושם"א שם בארץ:

בְּאֹר הַלֵּכָה

היה: * ואם יהיה קשלו ראשונות וכו'. עין במשנה ברורה כמה שפתגנו: או שנשמתה בהם באמצע ברכה, ולאפוקי במצל פתחי תשובה על אנחי חיים שהביא בשם תשובת בית יהודה לענין שיין שנעלף ביאתה גבור, דיי שיתור השני למקום שפסק הראשון ולא לראש, כי מחזושי ר' עקיבא איגר וגם מנחשמת אדם מוכח להדיא שאינם סובכים בן. וגם בפררייזסוף רמז על ההיא תשובה שיש לגמגם עליה ולא העתיקה בספרו, עין שם. ודע עוד, דמוכה מדברי הגאון ר' עקיבא איגר והנשמת אדם דדבריהם אינו וקאם אז הוה העומד תחתיו לא כגון מתחלה לתפלת השיין, אבל אם כגון לתפלת השיין ולא שם ובגמס, אין צריך לחזר בטעם בפניו סדר קדשה כי לא למקום שפסק הראשון, אלא כן הדין בשלש אחרות אם טעה או נשמתה בברכה שלישית, אין צריך לחזר כי אם לאותה ברכה אם העומד תחתיו כגון לתפלת השיין, ואפלו אם לא כגון רק מתחלת "גדוה", מצד שם דיי. אף זה לא מצאתי ברור מדבריהם, אם טעה באמצע ברכה אחת מהשלש או נשמתה, וזה העומד תחתיו כגון לתפלת השיין מתחלתו, אם צריך לחזר לתפלת ברכה זו או יי למקום שפסק בלבד, כיון שהשלש ברכות חשיבותן כקדא. ואפלו הכי מקלען משום דהחפצן מתחלה, אם אינן חזק אלא אינן הוא הדין דסגי ממנה ולא אפלו אם יתחיל באמצע (ברכה), ואולי יש לתלם. ומדבריו בתיבוס, דבית מתחלה וזה שכתבתי או יתחיל ומשם נלמד וכו', משמע דאפלו בכי אין גוגא צריך לחזר לתפלת ברכה, ולא השינו שלי הנשמת אדם ונתאון רע"א בנה, עין בדבריהם, משמע לכאורה דאפלו לדבריהם נמי הכי הוא, וצריך עיון. וישלח צבור שהוא כהן, ונודע שמת אחד בבתי הסמוכים באמצע התפלה, עין במשנה ברורה; ובדיקבד אם הגיוו לו, אפלו הוא רק טקאה דבגון. פסק בפרימגדים דצריך לפסק באמצע, ומדבריו השערי תשובה משמע דאין צריך לפסק בנה⁽¹⁰⁾ שהוא מדרבנן באמצע התפלה, עין שם: * חרץ משתתית של ראשית. וזהו הדין החפועד (פמ"ג): * וכן נהוג. עין במשנה ברורה כלל הפרימגדים הדין או אינו כמי שישלים תפלתו. ונהג באמת דין זה אינו מצוי כלל שלא וזכירוהו השומעים עד שישלים תפלתו, ואפלו אם נאמר דלא בפרימגדים,

תפלתו, אבל אם נזכר קדם שהשלים תפלתו חוזר ל"ישמח משה", או
מן כשימן רסח סעיף ה קצת לא משמע בן ⁽¹⁴⁾: (טו) דינו כמו בראש
ד (טז) סומך וכו' ⁽¹⁵⁾. ואם בלחש במצרים, חוזר ⁽¹⁶⁾, שאין לו על מה
מך עליו כבסימן רסח (פמ"ג): (יז) בשלש ראשונות. ודוקא בשנזכר
תפלתו אינו חוזר, כן כתב הקב"ש וכן הסכימו עמו הרבה אחרונים.
הפסיד (ח"א בשם א"ר, וכן משמע בבאור הגר"א שהלכה כטור):

א (א) וְלֹא יִשְׁחָהוּ. הֵינּוּ הַצָּבוּר. וְלִעֲנַן שְׁלִיחַ-צָּבוּר גּוֹפָא, בְּנֹדָא לֹא עֲדִיף מִשָּׂאָר מִתְּפַלֵּל. דְּפִסְק הַמַּחֲבֵר לְעִיל בְּסִימָן קִיג סְעִיף ה' דְּלֹא יִשְׁחָה הַרְבֵּה, עֵין שָׁם: (ב) יוֹתֵר מִדִּי. פְּרוּשׁ, שִׁישְׁחָה כְּדֵין שָׂאָר שְׁחִיתוּתִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב סִימָן קִיג סְעִיף ה. וְהִבָּח מִפְּרָשׁ, דְּבִ"מֹדִים" שְׂאוֹמֵר עִם הַשְּׁלִיחַ-צָּבוּר לֹא יִשְׁחָה רַק יַעֲנֹעַ רִאשׁוֹ מַעַט,

שער הציון

(7) חַיִּי-אָדָם: (טו) פְּרִי-מִגְדִּים: (טז) חַיִּי-אָדָם וּשְׁעָרַיִתְשׁוּבָה וּשְׂא, דְּלֹא כְּאַלְיָה רַבָּה וּבְאֵר הַיֵּטֵב: (יז) פְּרִי-מִגְדִּים:

פאר הייט

התפלה שִׁנְדֵּר, עֲטִי: (7) הַצְבֹּר. כֶּתֶב מִיַּעַם כֶּה: אִי לֹאֹו קִמְסִתְפִּתָּ הָנָה אֲמִינָה
יְחִיד שְׁלֵא הַזְנוֹיִר רִיחַ בְּשִׁשְׁרִית: הַתְּפִלָּה מִסְפָּא אִיִּץ שׁוֹב הַתְּפִלָּה שְׁחִרִית. וְלֹא גִנֵּי
דִּיעֵבֶר לִיחִיד מִלְּתִתְהִלָּה לְנִבְיִים עֵיבִי. וְלִיִּי וְגִינֹן לְמַעֲשֵׂה שְׁלֵא תִּתְפַּל. וְלֹא יִהְיֶה אָקָא
סָפֵק, כִּנְהֵיג מִי תִּתְכֵּב: (8) רֵאשׁוֹנוֹת. כֶּתֶב לְבוּשׁ, דִּיקָא שְׁנֹנְדֵּר קֹרֵם עֵהֶשֶׁלִּים תִּתְפַּל
אֲבָל אַחֵר שֶׁהִלְשִׁים תִּתְפַּל אוֹיֵנוּ חֹזֶר, וְכִלִּית חֹלֶק עֲלִיָּו, וְיִמָּא הַסְכִּים בְּכִבוּשׁ עֵיִשׁ.
עֲמִתְפַּלְלִי יִיחַ וְנִשְׁמַע שֵׁישׁ מִת בִּית הַנֹּעֵץ בְּכִהְיִי, אִין לֹוִרִי לֹא עַד שְׁלֹוֹסִים תִּתְפַּל מִגִּנֵּי
שֶׁשְׁמָאֹו זֹו אִיחָא אֲלֵא מִרְבְּרָקָן, מִיִּי מִיִּי בִידִי מִיִּי סִיִּי אִין וּבִקְמוּסֹוֹת שְׁמִינֹוֹי עֵס:
(9) הַצְבֹּר. כֶּתֶב מִסְכְּנָהֵא דִּיקָא אֵת הַתְּפִלָּה הַצְבֹּר שֶׁיִּשְׁרֵץ בִּיחֹד וְגַמֵּר יִחִיד תִּתְפַּל

מִשְׁנֵה בְּרוּרָה

[illegible]

ששכח והתפלל של חל"ה) ולא הזכיר מענינו של שבת יום־טוב, והשל
ביום־טוב ל"אתה בחרתנו", בן קרב הפרי־מגדים, ומדברי הרב בהג"ה
חדש. הלבוש הביא עדות בזה ולא הקריע, אבל האחרונים קתבו קרב
לסמך. ומיהו, בשבת יסמך על ברכה מעין שבעה¹⁷). דלא גרע מחידו שם
קדם שהשלים תפלתו, דלית בזה טרח צבור כל־ך, אבל אחר שהשל
ובטור פליג ומקל אפלו בשלש ראשונות בכל גווי, והסומך עליו לא
א (א) ולא ישחו. הינו הצבור. ילענן שליח־צבור גופא,
קיג סעיף ה' דלא ישחה הרבה, עין שם: **(ב) יותר מן**
סעיף ה. והב"ח מפרש, דב"מודים" שאומר עם

יום א' ל' ניסן תשע"ו

באר הגולה 302

הלכות תפלה סימן קכו

(ב) מדי, (ג) וְאִמְרִים מוֹדִים אֲנִיחֵנוּ לָךְ שְׁמִתָּהּ הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי כָל בָּשָׂר כו', וְחֻמֹּתַי בְּרוּךְ אַל הַהוֹדָאוֹת (ד) בְּלֹא הַזְכָּרַת הַשֵּׁם. *וְיֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר יִשְׁעֲרִיף לְשָׁחוֹת גַּם בְּסוּף, וְטוֹב לְחַשׁ לְדַבְּרֵיו. (ו) יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁאוּמֵר *הַכֹּל (ה) בְּשַׁחֲתָה (ג) אַחַת, וְכֵן הַמִּנְהָג (פסוק מהר"א): **ב** (ו) הָאֵם אֵין שָׁם כְּהֻנִּים (ו) *אוֹמֵר שְׁלִיחַ-צַבּוֹר וְאֵלֵינוּ וְאֵלֵהֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּרַכְנוּ (ז) בְּבִרְכָּה הַמְּשַׁלֶּשֶׁת 'וכו', וְאֵנִי (ח) אֶבְרַכֶּם, (י) וְאֵין הַצַּבּוֹר עוֹנֵין אַחֲרָיו אֲמֵן אֱלֹא (יא) בֶּן יְהִי (ו) רְצוֹן: הַגֵּה וְאֵין אוֹמְרִים 'אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵהֵי אֲבוֹתֵינוּ' וְכו' רַק (יב) בְּזֵמַן שְׁרָאִי לְבִרְכַּת כְּהֻנִּים וְלִשְׂאָ כַסִּים. וְנִהְיָ לִמֹּר בְּשַׁחֲרִית (ו) 'שִׁים שְׁלוֹם', וְכֵן כָּל זֶמַן שְׁאוּמֵר 'אֱלֹהֵינוּ' כו', (יג) *אֲבָל בְּלֹא הַכִּי מִתְחִילִין 'שְׁלוֹם רַב'. וְיֵשׁ מִתְחִילִין 'שִׁים שְׁלוֹם' בְּמִנְחָה שֶׁל שַׁבָּת, הוֹאִיל וְכַתִּיב בָּהּ 'בְּאוֹר פָּנֶיךָ נִתְּתָ לָנוּ' שֶׁהִיא הַתּוֹרָה שְׁקוּרִין בְּמִנְחָה בְּשַׁבָּת (הגה"מ מיימוני פט"ו מהלכות תפלה):

באר היטב

בְּשַׁחֲרִית. כְּהֻנִּים עִם, אֵין מֵלֵת כְּהֻנִּים דְּבוּק לְמֵלֵת עִם, דְּקִי"ל דְּכַהֲנִים שְׁלוּחֵי דְּרַחֲמָנָא נִינְהוּ, אֱלֹא כְּלוּמֵר שֶׁהַכְּהֻנִּים נִגְרָאִים עִם קְרוֹשֶׁף. כְּשֹׁאוּמֵר וְיִרְכֶּךָ ה' יִרְאֶה לְצַד הַהִיכָל, וְיִשְׁמְרֶךָ יִרְאֶה לְצַד זְמִין שְׁלוֹ, יִזָּר ה' כְּלָפֵי הַהִיכָל, פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִחַנֶּנּוּ יִרְאֶה לְצַד שְׂמָאל שְׁלוֹ לִיחָדוּ בְּיָמֵינוּ, זֶהוּ פ' נִשְׂא: (ב) אֶבְרַכֶּם, וְאֵנִי אִ"א רַק עַד שְׁלוֹם. (ו) רְצוֹן. מִשְׁמַע שְׁלֹא יַעֲנֶה אֱלֹא בְּסוּף, וְיֵשׁ נִהְיָגִים לַעֲנוֹת בֵּין כָּל פְּסוּק כִּי"ר, אֲבָל אוֹתָן שְׁאוּמְרִים בְּתַחֲלָה רַק יְהִי רְצוֹן טוֹעִים הֵם, דְּאֵז אֵין מִשְׁמַעוֹת אֵינָה דְּבָר יְהִי רְצוֹן, בִּ"ח: (י) שִׁים שְׁלוֹם. וְכַסְדוֹר הָאֵר"י וְ"ל לַעֲלוֹם שִׁים שְׁלוֹם:

משנה ברורה

(א) וְהַעֲוֹלָם לֹא נִהְיָגוּ בֵּן: (ג) וְאִמְרִים⁽²⁾ 'וכו'. וְאֵין הַשְׁלִיחַ-צַבּוֹר צָרִיף לְהַקְטִין עַד שֶׁיִּסְבֹּכוּ הַצַּבּוֹר מוֹדִים דְּרַבְּנָן⁽³⁾, (ב) אֱלֹא מִתְפַּלֵּל בְּדִרְכּוֹ⁽⁴⁾: (ד) בְּלֹא הַזְכָּרַת הַשֵּׁם. וְדַעַת הַגִּר"א לִמֹּר "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֵל הַהוֹדָאוֹת", וְהַעֲוֹלָם לֹא נִהְיָגוּ בֵּין: (ה) בְּשַׁחֲתָה אַחַת. וְהַפ"ח כְּתִב בְּשֵׁם רַש"ל, שֶׁצִּיָּקָה מַעֲט כְּשֹׁאוּמֵר הַשֵּׁם עַד סוּפֹה⁽⁵⁾ וְאֵז וְכַרְע, עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. וְהַעֲוֹלָם נִוְהָגִין כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַמ"א⁽⁶⁾ [מ"א]. וְעַיִן בַּבְּאוּר הַלֵּכָה: **ב** (ו) אֵם אֵין שָׁם 'וכו'. עַיִן לְקַמֵּן סִימָן קַכח סְעִיף י בְּהַג"ה שֶׁכָּתַב, דְּמִנְהַגְנוּ שֶׁאֶפְלִי יֵשׁ שָׁם כְּהֻנִּים אוֹמֵר הַשִּׁי"ן 'אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵהֵי אֲבוֹתֵינוּ' וְכו' עַד "עִם קְדוּשָׁה", עַיִן שָׁם: (ז) אוֹמֵר שְׁלִיחַ-צַבּוֹר 'וכו'. וְכַדִּיעַבֵּד אֵם לֹא אָמַר, אֵין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ⁽⁸⁾, וְעַיִן בַּבְּאוּר הַלֵּכָה: (ח) בְּבִרְכָּה. (ג) בְּפִתְחָה. "כְּהֻנִּים עִם קְדוּשָׁה", אֵין מֵלֵת "כְּהֻנִּים" דְּבוּק לְמֵלֵת "עִם קְדוּשָׁה" לִמֹּר שֶׁהֵם כְּהֻנִּי עִם קְדוּשָׁה, דְּהָא קִמָּא לָן דְּכַהֲנִים שְׁלוּחֵי דְּרַחֲמָנָא נִינְהוּ וְלֹא שְׁלוּחֵי דִירָן, אֱלֹא כְּלוּמֵר שֶׁהַכְּהֻנִּים נִקְרָאִים "עִם קְדוּשָׁה". כְּשֹׁאוּמֵר "בְּרַכְּךָ ה'" יִרְאֶה לְצַד הַהִיכָל, וְיִשְׁמְרֶךָ יִרְאֶה לְצַד זְמִין שְׁלוֹ, "יִזָּר ה'" כְּלָפֵי הַהִיכָל, פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִחַנֶּנּוּ יִרְאֶה לְצַד שְׂמָאל שְׁלוֹ, לִיחָדוּ בְּיָמֵינוּ⁽¹⁰⁾. זֶהוּ פִּרְשֵׁת נִשְׂא: (ט) אֶבְרַכֶּם, וּמִנְהַגְנוּ כִּהְיוּם שְׁלֹא לִמֹּר רַק עַד "שְׁלוֹם"; מִגֵּן-אֲבִרְהָם, וְכֵן שְׁאוּמֵר מִבְּאוֹר הַגִּר"א: (י) וְאֵין הַצַּבּוֹר 'וכו'. דְּאֵמֵן לֹא שִׁיף כִּי אֵם כְּשֶׁעוֹנֶה אַחַר כְּהֵן הַמִּבְרָךְ, מֵה שְׁאֵין בֵּן הַשְׁלִיחַ-צַבּוֹר שְׁאֵינוֹ אוֹמֵר אֱלֹא דְרָךְ בְּקִשָּׁה, שֶׁיִּבְרַכְנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּבִרְכָּה שֶׁהַכְּהֻנִּים מְבַרְכִּים: (יא) בֶּן יְהִי רְצוֹן. רוּצָה לִמֹּר, (ד) אַחַר סוּף בְּרַכָּה שְׁלִישִׁית, דְּהַכֹּל עֲנָן אֶחָד הוּא שֶׁפִּסְדֵּר הַשְׁלִיחַ-צַבּוֹר בְּתַפְלָתוֹ מֵה שֶׁהַכְּהֻנִּים אוֹמְרִים; וְיֵשׁ עוֹנִים "בֶּן יְהִי רְצוֹן" אַחַר כָּל בְּרַכָּה⁽¹¹⁾: (יב) בְּזֵמַן שְׁרָאִי. רוּצָה לִמֹּר, בְּשַׁחֲרִית וּבְמוֹסָף וְלֹא בְּמִנְחָה, וּבְתַעֲנִית-צַבּוֹר גַּם בְּמִנְחָה, וְהַשֵּׁם, מִשּׁוּם דְּאוֹמְרִים בְּרַכַּת כְּהֻנִּים⁽¹²⁾. (ס) וְנִחַיד הַמִּתְעַנֶּה אוֹמֵר "שְׁלוֹם רַב"⁽¹³⁾ [לבוש וא"ר]: (יג) אֲבָל בְּלֹא הַכִּי⁽¹⁴⁾ 'וכו'. וְאֵם אָמַר "שִׁים שְׁלוֹם" או בְּשַׁחֲרִית "שְׁלוֹם רַב", יוֹצֵא⁽¹⁵⁾. וְכַסְדוֹר הָאֵר"י וְ"ל לַעֲלוֹם "שִׁים שְׁלוֹם". וְעַיִן בַּבְּאוּר הַלֵּכָה:

שער הציון

(א) מִגֵּן-אֲבִרְהָם: (ב) אֵלֵהֵי רַבָּה וּמִגֵּן-אֲבִרְהָם: (ג) מִגֵּן-אֲבִרְהָם: (ד) אֲחִירֵינוּ:

ב סוּפֹה ג רַבְּכִים
בְּפִתְחָה ט מוֹחֲלֹת
תַּפְלָה וְכַסְדוֹר יוֹנָה
ד רַשְׁבִּי"א ה רַבְּכִים
בְּסוּף הַלְבוּשׁ תַּפְלָה
ו רַב"א

מילואים הלכות תפלה סימן קכה המשך מעמוד קודם

"וְנִקְדְּשִׁיתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (14).

(12) ועד מתי יעמוד כשרגליו צמודות זו לזו, הא"ר (סי' צה ס"ק ו) והערך השלחן (שם ס"ה) והכף החיים (שם ס"ק טו) כתבו שיעמוד כך עד סיום ברכת 'הא-ל הקדוש'. ובשורת שבט הלוי (ח"ג סי' טו אות ו) ביאר שהקדושה מסתיימת בסוף הברכה, וכן נהג הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח דבר הלכה אות ס), אלא שהוסיף שמ"מ בראש השנה ויום כיפור שמאריכים הרבה בברכה השלישית, מספיק לעמוד עד סיום הקדושה, כיון שמסתיימת הפוסקים משמע שגם כל השנה מספיק לעמוד עד סיום הקדושה. מאידך, הגר"ח קניבסקי (דעת נטע עמ' שסב ושאלת רב עמ' קצו) כתב שגם בכל השנה אין צריך לכוון רגליו אלא עד סוף הקדושה. והוסיף (דעת נטע שם הע' 281) שאף שאין צריך לכוון רגליו, מ"מ צריך לעמוד עד סוף הברכה. וראה מה שכתבנו לעיל (סי' צה ס"ק ח).

(13) ובטעם הדבר ביאר במשנ"ב שם (ס"ק ח), שכיון שאומרים בו "כשם שמקדישים אותו בשמי מרום", הרי אנו כמלאכים שמקדישים שם ה' בשמים ועומדים כשרגליהם מכוונות זו לזו.

(14) ובספרו תורת הבית (מאמר עת לעשות) כתב החפץ חיים, שלדעת הזוהר מקיימים בזה מצות עשה של 'ונקדשתי בתוך בני ישראל', וכן בקונטרס מרגניתא טבא (לגר"י יהונתן וואלינער, הנדפס בסוף ספרו אהבת חסד אות כג) כתב שיוהר מאוד בעניית 'קדושה' שהיא מצות עשה דאורייתא, וכן מבואר בבאר היטב (ס"ק ג). ובסידור בית יעקב (ליעב"ץ, דיני קדושה) כתב שיכוון לקדש את השם ויחשוב הריני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה של 'ונקדשתי וגו'. והוסיף השדי חמד (מערכת המ"ם כלל עז ס"ק ו ד"ה ומה שהקשה), שאף לדעת הסוברים שחיוב תפילה 'קדיש' ו'קדושה' הוא מדרבנן, היינו שכשאינו מקיימים אינו נקרא עובר על דברי תורה אלא על דברי חכמים, אך כשמקיימים ודאי שמקיים בזה מצות עשה של 'ונקדשתי'.

ואם הציבור כבר סיימו והש"ץ עדיין לא סיים, כתב הגר"ח קניבסקי (שאלת רב עמ' רכה) שיכול לומר עמו.

(10) וכשאומרים 'שמע ישראל' ב'קדושה' של מוסף של שבת ויום טוב, כתב הקצות השלחן (סי' פג בדה"ש ס"ק כב) שיאמר הש"ץ עם הציבור, כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים עם הציבור, ומטעם זה הורה הגר"ש אלישיב (תפילה כהלכתה פ"ג הע' קיט) שאם נמצא בבית כנסת כשהציבור עונה 'קדושה', צריך לומר עמהם גם 'שמע ישראל' שב'קדושה', וכן משמע בערך השלחן (סי' סו ס"ו). מאידך, דעת הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה מט) שמי שאינו מתפלל עמהם, אין נוהגים שיאמר עמהם 'שמע ישראל' שב'קדושה'. וראה מה שכתבנו לעיל (סי' סה ס"ק ט).

(11) ולענין 'ברכו', כשהש"ץ חוזר ועונה 'ברוך ה' המבורך' וגו', כתב לעיל (סי' נז ס"ק ג) בשם המג"א (שם ס"ק ב) שאם אין שם עשרה אנשים מלבד הש"ץ, אם לא יענה הש"ץ עמהם לא יצא ידי חובה, ועל זה הקשה המשנ"ב שגם כשיש עשרה מלבד הש"ץ, הרי כיון שאינו עונה עמהם לא יצא ידי חובה. והוסיף, שהציבור בכל אופן יצאו ידי חובה, גם כשהם מניין מצומצם והש"ץ אינו עונה עמהם, כיון שלא שונה דינם מאם האחד ישן או מתפלל, שכתב השו"ע לעיל (סי' נה ס"ו) שהוא מצטרף למנין.

וכדעה זו שצריך הש"ץ לומר 'קדושה' עם הציבור, דייק הגר"ז מבריסק (פנינים ואגרות זאב [צ"צ] עמ' לו) מלשון הרמב"ם (בסדר התפילה) שכתב על 'קדושה', וכל הדברים שעונים הציבור "הוא קורא עמהן", ולכאורה כן משמע במשנ"ב לעיל (סי' נז ס"ק ג) לענין 'ברכו'. מאידך, בשורת אגרות משה (א"ח ח"ג סי' ד) כתב שיתחיל הש"ץ רק אחרי הציבור, כדי שיוכל להוציא ידי חובה את אלה שמתפללים עדיין תפילת לחש.

[משנ"ב ס"ק ד]

לכונן רגליו (12). כמו שכתוב בסימן צה (13) וכו', ויכונן לקיים הפסוק

הלכות תפלה סימן קכו המשך מעמוד קנא

סימן קכו

דין מודים דרבנן

[משנ"ב ס"ק ב]

ש"שקה כדן ש"אר ש"חיות (1).

(1) והצד שלכיוונו יש להשתחוות, הורה הגרש"ז אויערבך (שיח הלכה סי' כה אות פ, והליכות שלמה תפלה פ"ט סי"א וארחות הלכה הע' 35) שהוא צד מזרח לכיוון בית המקדש, וכדן כל ההשתחויות שבתפילה, וגם יש להקפיד לעמוד בעת אמירתו.

(16) וקדיש תתקבל, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פכ"ד הע' קעז) שיכול לומר אף קודם שחזור להתפלל שנית.

(17) אבל אם טעה ביום טוב שחל בשבת, כתב בבית"ל לקמן (סי' רסח סי"ג ד"ה יצא) שאינו יכול לצאת בברכה 'מעין שבע', כיון שלא מזכיר בה את היום טוב.

ומטעם זה גם מי ששכח להזכיר את היום טוב בשבת חול המועד, כתב הא"א (בוטשאטש, שם סי"ג) שאינו יכול לצאת בברכה 'מעין שבע'.

